

stat prin care el își exprimă dorința și consimțământul de a deveni parte la tratatul pe care nu l-a semnat.

Aderarea odată acceptată produce aceleași efecte juridice ca și ratificarea. Convenția de la Viena din 1969 prevede că un stat poate adera la un tratat internațional dacă tratatul admite acest lucru și conține clauza de aderare sau dacă părțile au convenit asupra posibilității de aderare sub o altă formă. Cele mai multe tratate permit aderarea tuturor statelor în mod nedeterminat, dar anumite tratate permit aderarea unui număr limitat și precizat de state sau pot permite aderarea statelor dintr-o anumită categorie. Sunt și tratate care nu prevăd expres nici posibilitatea aderării, dar nici nu interzic aderarea.

În practica vieții internaționale s-a apreciat că într-o asemenea situație aderarea e permisă. Actele de aderare pot îmbrăca forme variate: instrument de aderare, declarație de aderare, note de aderare. Indiferent de forma pe care o îmbracă actul de aderare, acesta trebuie comunicat depozitarului tratatului. Comunicarea se face de către primul ministru al statului care aderă sau chiar de către șeful misiunii diplomatice din statul depozitar. În secolul nostru, separat de intrarea în vigoare a tratatului s-a pus și problema înregistrării tratatelor, ca o cerință de valabilitate a acestuia.

Convenția privind dreptul tratatelor prevede că după intrarea în vigoare, tratatele sunt trimise secretariatului O.N.U. pentru înregistrarea și clasarea lor sau pentru înscrierea lor. Regula înregistrării tratatelor a apărut pentru prima dată în Statutul Societăților Națiunilor Unite, fiind reafirmată în Charta O.N.U. care în articolul 102 prevede că “statele membre O.N.U. au obligația de a înregistra tratatele încheiate de ele la secretariatul O.N.U. în vederea publicării lor, în caz contrar tratatele nu vor putea fi invocate în fața organelor Organizației”.

Termenii specifici introduși de *Convenția de la Viena din 1969*, respectiv *acceptare* și *recunoaștere* (așa cum am mai amintit), sunt utilizați în legătură cu izvoare diferite: *recunoașterea expresă* în ceea ce privește normele stabilite de convențiile internaționale și *recunoașterea de către națiunile civilizate* în ceea ce privește principiile generale de drept, iar *acceptarea* unui practici internaționale ca reprezentând dreptul, în ceea ce privește normele cutumiare. Această *recunoaștere* și *acceptare* se exprimă în acte și atitudini ale practicii internaționale care derivă de la ansamblul statelor. Din analiza practicii internaționale în ceea ce privesc normele imperative ale dreptului internațional, rezultă că trebuie să luăm în considerare o serie de elemente cum sunt:

- clauze care interzic statelor părți la un tratat internațional multilateral să deroge de la unele din normele sale – exemplu: art. 52 al Cartei ONU sau art. 3 al Convenției din 1926 privind abolirea sclavajului⁶³;

- absența de acorduri derogatorii de la normele respective sau constatarea validității unor asemenea instrumente și refuzul statelor de a le recunoaște validitatea, dacă ar fi stabilite asemenea instrumente cu scopul derogării de la ele;

- o activitate constantă a statelor, a organismelor internaționale, a organelor judiciare, cu scopul de a asigura aplicarea acestor norme de către toate statele, exprimată în adoptarea de tratate, decizii, declarații sau luări de poziție.

După cum se observă, este vorba despre acte ale practicii internaționale, acte și atitudini ale statelor, acte care au legătură cu încheierea și aplicarea tratatelor multilaterale, clauze convenționale, care exprimă recunoașterea și acceptarea de către state a caracterului imperativ al acestor norme. Toate aceste elemente fac parte din procesul îmbinării cutumei și

---

⁶³ În Ion Diaconu, op.cit., p. 119.

tratatului multilateral în formarea normelor dreptului internațional public și se cristalizează în cadrul acestui proces fie în același timp cu formarea normelor internaționale generale, fie în procesul aplicării unor asemenea norme.

Analizând toate aceste aspecte, constatăm că numitorul comun al acestora este importanța acordată normelor imperative în ansamblul comunității internaționale. *Convenția de la Viena din 1969* a definit ca normă imperativă o normă acceptată și recunoscută de state ca normă de la care nu este permisă nici o derogare. Prin urmare, nu sunt stabilite criterii ale normelor imperative care să le distingă de cele dispozitive; pentru a determina dacă o normă este imperativă este necesar să se examineze, în fiecare caz în parte, practica internațională și manifestarea convingerii juridice a statelor, cu scopul de a stabili dacă acestea cuprind elemente care exprimă acceptarea și recunoașterea caracterului imperativ al normei⁶⁴.

Trebuie făcută o distincție clară între *derogare* și *încălcare*:

- încălcare a unei norme, fie imperative, fie dispozitive, este interzisă;
  - de la normele dispozitive este permisă derogarea;
  - de la normele imperative este interzisă atât derogarea, cât și încălcare lor;
  - derogarea se realizează prin acordul de voință al statelor;
  - încălcare este, de regulă, un act unilateral⁶⁵.

Studierea normelor imperative ale dreptului internațional trebuie făcută în paralel cu indentificarea unor norme care au acest caracter. Așadar, *în primul rând*, sunt considerate norme imperative principiile fundamentale ale dreptului internațional: nerecurgerea la forță sau amenințarea cu forța, egalitatea suverană, neintervenția în treburile interne,

---

⁶⁴ A se vedea în Aurel Preda-Mătășaru, op.cit., p. 67 și Ion Diaconu, op.cit., p. 120-121.

⁶⁵ A. Năstase, B. Aurescu, op.cit., p. 66.

reglementarea pășnică a diferedelor internaționale, dreptul popoarelor de a dispunde de ele însele, principiul *pacta sunt servanda* (deja amintit), respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Statele nu pot deroga de la aceste principii în acordurile dintre ele, în relațiile bilaterale, și datorită importanței pe care comunitatea internațională o acordă acestor principii pentru reglementarea raporturilor internaționale.

În *al doilea rând*, este vorba despre norma care vizează drepturi ale tuturor statelor în domenii care nu au ca obiect suveranitatea statelor, cum ar fi de exemplu libertatea mărilor sau interzicerea pirateriei.

În *al treilea rând*, este vorba de o serie de norme cu caracter umanitar, pe care statele le consideră indispensabile pentru garantarea respectării drepturilor omului și demnității umane ca: interzicerea sclavajului, legile și obiceiurile războiului, interzicerea genocidului⁶⁶.

Pentru că principiile fundamentale ale dreptului internațional public sunt destinate apărării celor mai importante valori ale societății internaționale, ale omenirii, ele aparțin normelor cu valoare de jus cogens, adică norme imperative, obligatorii pentru subiectele dreptului internațional, norme de la care nu se poate deroga decât prin reguli de aceeași valoare, așa cum stipulează art. 53 al *Convenției cu privire la dreptul tratatelor, adoptată la Viena, în anul 1969* (amintit anterior). Caracteristica importantă a dreptului internațional public este aceea că normele care îi aparțin sunt opozabile subiectelor sale numai în măsura în care acestea se angajează să le respecte.

---

⁶⁶ Aurel Preda-Mătășaru, op.cit., p. 69.

IV.6. Interpretarea tratatului internațional:

Interpretarea este o operațiune logico – juridică de descifrare a conținutului tratatului internațional într-un mod corect și complet. Interpretarea se impune din motive clare: asigurarea aplicării corecte a tratatului, interpretarea precizând conținutul clauzelor, asigurând respectarea principiului forței obligatorii a acestora; interpretarea se realizează de organele competente; scopul și stabilirea neclarităților și a conținutului acelor dispoziții imprecise.

Aplicarea interpretării a dus la conturarea mai multor reguli generale:

1. Regula “bona fides” este consacrată de Convenția de la Viena din 1969 și precizează că orice tratat internațional trebuie interpretat cu bună credință vis-à-vis de contextul de împrejurări în care s-a încheiat.

Această regulă impune cercetarea exactă a textului tratatului internațional și analiza condițiilor de elaborare și încheiere a tratatului. De asemenea, regula presupune aprecierea profundă a termenilor tratatului, astfel încât chiar și o “tăcere” (omisiune) capătă semnificații.

2. Regula sensului clar stabilește că trebuie interpretate doar clauzele ce suferă din punct de vedere al clarității. Există o premisă potrivit căreia nu se admite interpretarea clauzelor ce nu au nevoie de interpretare. Scopul interpretării este clarificarea neclarităților.

3. Regula sensului obișnuit (uzual) al termenilor impune ca interpretarea clauzelor tratatului internațional să se facă în termeni uzuali. Convenția de la Viena din 1969 stipulează că, dacă o parte pretinde că un termen nu are sensul obișnuit, atunci această parte trebuie să dovedească că, în timpul negocierii, părțile au vizat sensul specific pentru acel termen. Face excepție situația în care există și un sens special al unui termen.

4. Regula interpretării termenilor într-un sens absurd nerațional presupune acordarea unor sensuri ce intră în contradicție cu textul, scopul și obiectul tratatului. Interpretarea trebuie să respecte sensul vizat de părți la data încheierii tratatului. În unele decizii, organele de arbitraj internațional menționează expres că orice act juridic trebuie apreciat în lumina dreptului epocii, nu prin prisma realităților existente în momentul rezolvării unui conflict.

5. Regula interpretării coordonate a clauzelor tratatului: Clauzele oricărui tratat se interpretează unele prin altele, fiecare clauză având sensul ce rezultă din întreg tratatul. O clauză trebuie interpretată în corelație cu celelalte clauze, tratatul fiind un întreg, iar clauzele componente ale întregului.

Convenția de la Viena din 1969 precizează clauza după care interpretarea termenilor trebuie făcută efectiv întregului tratat. “Context al tratatului” reprezintă corpul de norme juridice, articolele și preambulul, anexele, orice acord care a intervenit între părți la negocierea și finalizarea tratatului.

6. Regula interpretării clauzelor în lumina obiectului și scopului propus presupune că nu se admite interpretarea tratatului într-un sens care să contrazică obiectul și scopul tratatului respectiv. Obiectul tratatului îl reprezintă conduita părților și relațiile dintre ele. Scopul tratatului este motivația ce determină încheierea tratatului.

7. Regula efectului util al tratatului presupune ca interpretarea să se facă astfel încât să producă un efect util pentru aplicarea tratatului. Această regulă este des invocată în practica dreptului internațional public, mai ales a Curții Internaționale de Justiție. “Rațiunea de a fi” trebuie să fie atribuită fiecărui cuvânt al tratatului. Această regulă vizează elemente de structură intrinseci ale tratatului internațional, dar există și elemente extrinseci care vizează orice documente, acorduri, convenții ulterioare intervenite între părți vizând interpretarea tratatului internațional.

Dacă cele 7 reguli sunt insuficiente, organele juridice ce aplică tratatul pot invoca anumite reguli de drept internațional public, care se pot aplica relațiilor dintre părți.

În practica dreptului internațional există și anumite mijloace complementare. La aceste mijloace se poate recurge pentru confirmarea sensului ce a rezultat din aplicarea regulilor de interpretare și din clarificarea sensului când, în ciuda efortului depus, interpretarea nu ajunge la un rezultat limpede. Mijloacele complementare sunt lucrări pregătitoare pentru elaborarea tratatului.

Cele 7 reguli cunosc o sistematizare având o denumire specifică și anume reguli codificate. Acestea li se adaugă reguli necodificate, consacrate de practica judiciară:

- interpretarea cea mai puțin anevoioasă este cea care se face mereu în favoarea debitorului;
- o clauză neclară trebuie interpretată împotriva părții ce a impus-o;
- interpretarea intrinsecă a acelor cauze ce vizează limitarea suveranității statului, competența unui for internațional, reglementări excepționale.

Căi de interpretare

Interpretarea normelor juridice internaționale se realizează pe mai multe căi:

1. Calea internațională are o forță deosebită și presupune că interpretarea este realizată de părțile tratatului. Această cale are două forme:

a. interpretarea expresă este realizată de către părți la încheierea tratatului pentru evitarea aplicării diferite a tratatului de către părți;

b. interpretarea tacită rezultă din executarea concordantă a tratatului de către părți.

Calea internațională se mai numește calea interpretării autentice. Interpretarea autentică nu se supune contestațiilor sau revizuirilor.

2. Calea internă este realizată de organele internaționale ale statelor părți și nu este opozabilă celorlalte părți la tratat, ea obligând doar statul ce realizează interpretarea.

Convenția privind dreptul tratatelor încheiate între state și organizații internaționale guvernamentale încheiată la *Viena în 1986* contribuie la dezvoltarea dreptului internațional, confirmând caracterul unitar al acestuia.

Convenția de la Viena din 1986:

- se sprijină pe principiul paralelismului;
- a preluat mai toate principiile Convenției din 1969;
- marchează extinderea dreptului tratatelor și asupra organizațiilor internaționale cu caracter guvernamental;
- evidențiază deosebirile dintre state și organizații în privința personalității lor juridice internaționale;
- art. 1 se aplică numai tratatelor scrise;
- art. 4 consacră principiul neretroactivității tratatului internațional;
- evidențiază capacitatea unei organizații de a încheia tratate internaționale, de a participa la ele prin aderare;
- dacă există anumite reguli speciale ce vizează acest tip de tratat internațional, ele sunt cuprinse chiar în statutul organizațiilor respective;
- o regulă specială este: delegații unei organizații internaționale nu trebuie să prezinte depline puteri;
- o organizație nu ratifică tratatul, ci îl confirmă printr-un act propriu de confirmare (confirmarea formală a tratatului);
- organizațiile au dreptul de a face rezerve la tratatul la care participă;
- o organizație nu poate invoca regulile sale din statut pentru justificarea nedeplinirii clauzelor din tratat.

Cutuma – izvor de drept internațional public

Cutuma este o practică generală, îndelungată și repetată a statelor, considerată a fi o regulă de conduită obligatorie.

Cutuma presupune unele premise:

- să existe o practică generală;
- existența caracterului repetat al acestei practici;
- forța juridică.

Generalitatea cutumei este consacrată expres de Curtea Internațională de Justiție, prin art. 38, dar există și în practica judiciară. Norma cutumiară presupune participarea largă și reprezentativă a statelor la formarea normei cutumiare. Autorii de specialitate cred că pentru crearea unei norme cutumiare este necesară participarea unui număr mare de state.

O normă cutumiară se formează și-și produce efectele pentru statele care o acceptă ca atare. Opoziția expresă a unui stat în cursul creării unei norme cutumiare o face inaplicabilă față de acel stat. Într-o speță dintre Anglia și Norvegia, Curtea Internațională de Justiție specifică conflictul pescarilor norvegieni – regula celor 10 mile (1,7 km) nu se aplică Norvegiei pentru că s-a opus constant oricărei încercări de a se impune această normă cutumiară pe coasta norvegiană.

CAPITOLUL V

Subiectele dreptului internațional public

O foarte mare perioadă din istoria relațiilor internaționale, doar statele au fost subiecte ale raporturilor juridice internaționale. Cu trecerea timpului, creșterea complexității societății internaționale a determinat apariția unor noi subiecte ale dreptului internațional. Deși veche și foarte controversată în doctrină, problema subiectelor de drept internațional nu este astăzi codificată. Dacă în raport cu unele entități opinia cvasiunanimă este că au personalitate juridică internațională, în situația altora nu s-a ajuns încă la concluzii care să ofere o certitudine.

Dicționarul de drept internațional public definește subiectele dreptului internațional ca „entități participante la viața internațională, cu drepturi și obligații directe”.

Într-o altă opinie, subiectul de drept internațional este „o entitate care participă la raporturi juridice reglementate nemijlocit de dreptul internațional.

Interesantă este și aprecierea potrivit căreia, subiecte ale dreptului internațional „pot fi numai acele entități care participă atât la elaborarea normelor dreptului internațional, cât și la desfășurarea raporturilor juridice guvernate de aceste norme, dobândind astfel nemijlocit drepturi și asumându-și obligații în cadrul ordinii juridice internaționale”.

De asemenea, se apreciază că termenul de subiect de drept internațional este folosit „în mod obișnuit pentru a desemna pe cel care, dependent direct de dreptul internațional, este apt să fie titular de drepturi internaționale, să fie legat de obligații internaționale și să aibă acces la procedurile internaționale”, desemnând pe scurt, pe „cel căruia i se

adresează regulile de drept internațional pentru a-i impune direct obligații sau să-i atribuie drepturi”⁶⁷.

Analizând aceste opinii, dar și altele, putem constata că **elementele definitorii** ale subiectului de drept internațional sunt următoarele:

- **calitatea de titular de drepturi și obligații internaționale**, concretizată în posibilitatea de a dobândi și exercita direct drepturi și de a-și asuma și îndeplini direct obligații, în cadrul raporturilor juridice internaționale, în conformitate cu dreptul internațional public;

- **aptitudinea de a participa la crearea normelor de drept internațional public**, fie pe cale cutumiară, prin practica lor generală, constantă și repetată, fie pe cale convențională, prin acorduri scrise;

- **capacitatea de a avea acces direct la procedurile jurisdicționale internaționale**, pentru a-și apăra drepturile stabilite de dreptul internațional;

- **aptitudinea de a participa la apărarea dreptului internațional public**, inclusiv prin acțiuni coercitive desfășurate individual sau în colectiv;

- **aptitudinea de a participa la viața organizațiilor internaționale guvernamentale** ca membri cu drepturi depline, ori numai în calitate de observatori (situația popoarelor care –și exercită dreptul la autodeterminare)⁶⁸.

Aceste elemente sunt caracteristice în mod gradual subiectelor de drept internațional public, ceea ce determină mai multe categorii de subiecte și le diferențiază. Totalitatea acestor elemente definitorii alcătuiesc personalitatea juridică internațională care, în măsura în care entitățile participante la viața internațională o au, acestea devin subiecte ale dreptului internațional public.

---

⁶⁷ Raluca Miga-Besteliu, *Drept internațional. Introducere în drept internațional public*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 82.

⁶⁸ A se vedea S. Scăunaș, op.cit., p. 82.